

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЕВФЕМІЗМІВ І ДИСФЕМІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

STRATEGIES FOR TRANSLATING EUPHEMISMS AND DYSPEMISMS INTO UKRAINIAN IN POLITICAL DISCOURSE

Довгань Л.І.,

orcid.org/0000-0003-4742-6570

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

У статті досліджено стратегії перекладу евфемізмів і дисфемізмів українською мовою у політичному дискурсі. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі комунікації у політичній сфері, у якій мовні засоби мають не лише інформативну, а й прагматичну функцію. Особливу вагу в цьому контексті набувають евфемізми та дисфемізми як мовні засоби, що дозволяють відповідно пом'якшувати або загострювати оцінку подій і явищ. Таким чином, переклад евфемізмів і дисфемізмів у політичному дискурсі становить складну й актуальну проблему, оскільки йдеться про відтворення не лише мовних одиниць, а й закладених у них ідеологічних смислів. Метою дослідження є визначення особливостей функціонування англійських евфемізмів і дисфемізмів та специфіки їх перекладу українською мовою у політичному дискурсі. У статті узагальнено сучасні підходи до трактування евфемізмів і дисфемізмів як взаємопов'язаних, але семантично протилежних явищ, що відображають комунікативні наміри мовця. Наголошено на їхній залежності від прагматичних чинників, зокрема рівня офіційності, інтенції мовця та очікувань адресата. Показано, що в політичному дискурсі евфемізація виконує функцію пом'якшення та маскуванню, тоді як дисфемізація слугує засобом негативної оцінки та дискредитації. Аналіз перекладів офіційних політичних промов засвідчив домінування калькування як основного способу відтворення евфемізмів, що забезпечує збереження структурної моделі та нормативної абстрактності висловлення. Водночас значну роль відіграють експлікація та модуляція, які дозволяють уникнути семантичної неясності та відтворити прагматичний ефект оригіналу. У перекладі дисфемізмів, поряд із калькуванням, частіше застосовується описовий переклад, зумовлений потребою передати образність або ідіоматичність вихідних одиниць. Зроблено висновок, що адекватний переклад евфемізмів і дисфемізмів можливий лише за умови врахування комунікативного наміру автора, контексту та норм офіційного мовлення в політичній сфері. Вибір перекладацької стратегії визначається не лише мовними, а й прагматичними чинниками, що підкреслює міждисциплінарний характер досліджуваної проблематики.

Ключові слова: політичний дискурс, евфемізми, дисфемізми, перекладацькі стратегії, адаптація, калькування, експлікація.

The article investigates the strategies for translating euphemisms and dysphemisms into Ukrainian in political discourse. The relevance of the topic is due to the growing role of communication in the political sphere, in which language means have not only an informative but also a pragmatic function. Euphemisms and dysphemisms acquire particular importance in this context as language means that allow us to respectively soften or sharpen the assessment of events and phenomena. The relevance of the study is enhanced by the translation aspect of the problem. The translation of euphemisms and dysphemisms in political discourse is a complex and topical problem, since it is about reproducing not only linguistic units, but also the ideological meanings embedded in them.

The aim of the study is to determine the features of the functioning of English-language euphemisms and dysphemisms and the specifics of their translation into Ukrainian in political discourse. The article summarizes modern approaches to the interpretation of euphemisms and dysphemisms as interconnected, but semantically opposite phenomena that reflect the communicative intentions of the speaker. Their dependence on pragmatic factors, in particular the level of officiality, the speaker's intention and the addressee's expectations, is emphasized. It is shown that in political discourse euphemism performs the function of mitigation and masking, while dysphemization serves as a means of negative assessment and discrediting. The analysis of translations of official political speeches has shown the dominance of calque as the main method of reproducing euphemisms, which ensures the preservation of the structural model and normative abstractness of the statement. At the same time, explication and modulation play a significant role, which allow avoiding semantic ambiguity and reproducing the pragmatic effect of the original. In the translation of dysphemisms, along with calque, descriptive translation is more often used, due to the need to convey the imagery or idiomaticity of the source units.

Key words: diplomatic discourse, euphemisms, dysphemisms, translation strategies, adaptation, calque, explication.

Постановка проблеми. Сучасні філологічні дослідження засвідчують зростання інтересу до вивчення політичного дискурсу, специфіка якого полягає у необхідності точного й водночас виваженого добору мовних засобів, адже будь-

яке висловлення може мати не лише комунікативні, а й правові наслідки. Політичний дискурс є потужним різновидом комунікації, орієнтованим на формування громадської думки, конструювання ідеологічних наративів і стимулю-

вання суспільної активності [14, с. 43]. У зв'язку з цим його переклад є особливо складним завданням, оскільки вимагає відтворення не лише змісту, а й риторичного впливу, емоційного забарвлення та переконливих стратегій оригіналу.

Сучасні дослідження доводять, що мова стає потужним засобом впливу на думки й емоції аудиторії, формування суспільних настроїв і нерідко використовується для маніпулювання масовою свідомістю. У цьому контексті особливого значення набувають евфемізми та дисфемізми як мовні засоби, що приховують або пом'якшують реальні події чи факти та можуть навмисно формувати у суспільства негативне ставлення або антипатію [3, с. 223]. У зв'язку з цим, евфемізми та дисфемізми активно застосовуються політиками як для пом'якшення негативної оцінки, так і для дискредитації опонентів.

З початку 2022 року, в українському інформаційному просторі спостерігається помітне зростання використання вторинних найменувань, а також евфемізмів і дисфемізмів, що безпосередньо пов'язують із новими соціально-політичними умовами [1, с. 36]. У зв'язку з цим досліджується тема набула ще більшої актуальності, ніж раніше, адже мова війни поєднує в собі риси пропаганди та дипломатії, а переклад виступає важливим інструментом міжнародної комунікації.

Актуальність дослідження посилюється перекладознавчим аспектом проблеми. Для перекладача важливо не лише передати зміст висловлення, а й зберегти його комунікативний намір, ступінь пом'якшення або загострення оцінки, а також відповідність нормам офіційного мовлення. Таким чином, переклад евфемізмів і дисфемізмів у політичному дискурсі становить складну й актуальну проблему, оскільки йдеться про відтворення не лише мовних одиниць, а й закладених у них ідеологічних смислів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «евфемізм», його характерні особливості та функції досліджували у своїх працях Великорода В.Б., І. Кобякова, Полтавець Ю., Селіванова О. Структурно-семантичні особливості евфемізмів та способи їх перекладу з мови оригіналу проаналізовані Назаренко М. М., лінгвістичний аспект дослідження евфемізмів висвітлено Погорілою А. І. та Костецькою Г. В. Проблематика та роль евфемізмів і дисфемізмів у політичному дискурсі була предметом наукових досліджень у працях таких дослідників, як Балаж В.О., Мовчан Д.В., Аніщенко І.О., І. Полюжин М.М. та Юричко І.О. Прагматичні аспекти англійських евфемізмів та дисфемізмів

політичного дискурсу соціальних медіа вивчала Яворська Ю. Окремі аспекти перекладу евфемізмів в англомовному політичному дискурсі висвітлювали Лелека Т.О., Столярчук К. Р., Шугаєв А. В.

Проте сучасні умови суттєво розширюють і ускладнюють сферу вивчення політичного дискурсу. Насамперед це зумовлено стрімким розвитком нових медіа, зокрема таких платформ, як Telegram та різноманітні соціальні мережі, які стали ключовими каналами поширення політичної інформації. Саме в цих середовищах активно формуються нові мовні практики, що відзначаються швидкістю реакції, неформальністю та високим рівнем емоційності.

Політична риторика також зазнає трансформацій, стаючи більш динамічною, експресивною та нерідко орієнтованою на миттєвий вплив на аудиторію. Це спричиняє активніше використання як евфемізмів для пом'якшення або маскуванню чутливої інформації, так і дисфемізмів для загострення оцінки та посилення критики. Особливої уваги потребує поява нових евфемістичних одиниць, зокрема у військовому та інформаційному дискурсах, які відображають актуальні соціально-політичні реалії, пов'язані з війною, інформаційним протистоянням і пропагандою, та виконують важливі функції: від нейтралізації негативного сприйняття до формування потрібних інтерпретацій подій. Це свідчить про актуальність тематики для подальшого аналізу з урахуванням сучасного комунікативного середовища.

Метою статті є визначення особливостей уживання англомовних евфемізмів і дисфемізмів та дослідження стратегій їх перекладу у сучасному політичному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. У сучасній лінгвістиці евфемізми та дисфемізми розглядають як взаємопов'язані засоби мовної заміни, що відображають оцінку мовця та його комунікативні наміри. Як зазначає українські мовознавці Полюжин М. та Юричко І., евфемізм – лінгвістичний прийом, що полягає у заміні слів або висловів із негативним чи образливим значенням на більш нейтральні, м'якші й менш прямолінійні формулювання. Така заміна спрямована на пом'якшення сприйняття інформації, уникнення комунікативного напруження або конфліктів і забезпечення належного рівня риторичної делікатності [8, с. 67].

Формування евфемістичного словникового складу відбувається за рахунок кількох основних механізмів. По-перше, це семантичні процеси, зокрема фразеологізація, генералізація значення, метафоризація, іронізація, пропріалізація, мето-

німізація, елевація, літота, антономазія та гіперболізація. По-друге, важливу роль відіграють словотвірні процеси, такі як словоскладання, морфемна заміна, аббревіація, ономапоєа та зрощення. Окрім того, до творення евфемізмів долучаються фонетичні засоби, серед яких фонемна заміна, римований словотвір, графічне опущення, редуплікація та зворотний словотвір. Значну частину евфемістичної лексики також становлять іншомовні запозичення, зокрема з латинської, французької, грецької та інших мов [2, с. 216].

Щодо дисфемізмів, Полтавець Ю. визначає їх як «слова або вислови, що в навмисно різкій формі виражають емоційну оцінку, замінюють стилістично нейтральні слова або вирази грубими, зниженими» [7, с. 232]. Побідне визначення пропонує Селіванова О., характеризуючи дисфемізми як стилістичну фігуру, представлену грубою або вульгарною номінацією, що спрямована на приниження й увиразнення мовлення та може уживатися для епатажу [9, с. 124]. Таким чином, дисфемізм характеризується як інструмент цілеспрямованої негативної оцінки, замінюючи нейтральну назву грубою, такою, що принижує об'єкт або ж емоційно підсилює висловлювання.

Вибір між евфемізацією та дисфемізацією пов'язаний з метою висловлення та очікуваною реакцією адресата. Яворська Ю. підкреслює, що в політичному дискурсі вибір евфемізмів або дисфемізмів визначає не лише зміст, а й емоційне повідомлення для аудиторії [13, с. 76]. Погоріла А. та Костецька Г., в своєю чергу, акцентують на маніпулятивному потенціалі евфемізмів: вони здатні приховувати справжню сутність явища, створюючи нейтральну чи позитивну конотацію [6, с. 253]. Саме тому в публічній комунікації евфемія часто функціонує як стратегія пом'якшення або маскуванню, тоді як дисфемія як стратегія дискредитації та загострення оцінки.

Переклад евфемізмів і дисфемізмів у політичному дискурсі належить до складних перекладознавчих завдань, оскільки вимагає від перекладача не лише мовної, а й прагматичної та культурної компетенції.

Прагматична адаптація посідає особливе місце серед перекладацьких стратегій, адже передбачає узгодження висловлення з рівнем знань, очікуваннями та культурними нормами адресата. Перекладач повинен зважати на комунікативний намір автора оригіналу й прагматичні особливості тексту. Це особливо важливо у випадку евфемізмів, які нерідко функціонують як непрямі мовленнєві акти й невірне їх тлумачення може спричинити серйозні непорозуміння у сфері політичного

спілкування. Дослідники також акцентують увагу на необхідності урахування контексту й фонової інформації при перекладі евфемістичних одиниць [4, с. 165].

Підходи до перекладу евфемізмів зазвичай автоматично поширюють і на дисфемізми, хоча останні мають виразно негативну конотацію і потребують особливої обережності [10, с. 238].

Найпоширенішими способами перекладу евфемізмів є калькування, транскодування (транскрипція, транслітерація) та описовий переклад. Шугаєв А. та Столярчук К. зазначають, що калькування часто застосовується у випадках, коли евфемізм має прозору структуру й не суперечить нормам мови перекладу [12, с. 140]. Водночас калькування не завжди є виправданим. Як зазначає Ю. Швечкова, у перекладі політичних промов перекладачі нерідко застосовують модуляцію та експлікацію, щоб зберегти евфемістичність висловлення й уникнути небажано різких конотацій у мові перекладу [11, с. 177-178]. Ще однією важливою стратегією є компенсація (відшкодування втрати значення в іншій частині висловлення). За визначенням Науменко Л. та Гордєєвої А., компенсація дає змогу зберегти прагматичний ефект оригіналу навіть за неможливості прямого відтворення евфемізму [10, с. 26]. Цей прийом особливо актуальний при перекладі як евфемізмів, так і дисфемізмів, коли пряма відповідність відсутня.

Щоб дослідити стратегії перекладу евфемізмів та дисфемізмів у політичному дискурсі, доречно проаналізувати офіційні українські переклади англійських заяв та виступів, опубліковані на урядових вебресурсах відповідних держав [15-17]. Результати аналізу засвідчують домінування перекладацької стратегії «калькування» в офіційному перекладі, що пояснюється передусім інституційними вимогами до стабільності формулювань і їхньої впізнаваності в українському політичному дискурсі. Так, при перекладі словосполучень *military weapon* – *військова зброя* [17], *ceasefire proposal* – *пропозиція про припинення вогню* [17] відтворено вихідну одиницю без зсуву значення. Вирази *barbaric acts of violence* – *варварські акти насильства* [16], *unimaginable horror* – *невимовний жах* [17] також є прикладами дисфемістичної оцінки, спрямованої на підсилення емоційного впливу та морального осуду, при цьому калькування є вдалим лексичним відповідником із збереженням високого ступеня експресії.

У назві заяви Великої Британії в Радбезі ООН «*Russia's attack on Ukraine children's hospital was*

a depraved act of violence: UK statement at the UN Security Council. – «Напад Росії на дитячу лікарню в Україні є жахливим актом насильства» [16] прикметник *depraved* виконує функцію виразного дисфемізму, підкреслюючи моральну деградацію та аморальність дії, тоді як *act of violence* є типовою для дипломатичного дискурсу нейтральною формулою. В українському варіанті жахливий акт насильства спостерігається частково нейтралізація цього ефекту: прикметник жахливий передає сильну негативну оцінку, проте втрачає відтінок моральної девіантності, закладений в оригіналі. Водночас словосполучення акт насильства є калькованим відповідником, що забезпечує збереження офіційного стилю.

Таким чином, простежується поєднання дисфемістичних елементів із нейтрально-дипломатичними формулами, що разом формують засуджувальний, але стилістично врівноважений вислів. Переклад поєднує калькування з лексичною заміною, що призводить до часткового пом'якшення дисфемістичного потенціалу вислову. Попри це, загальний тон залишається виразно засуджувальним, а структура відповідає нормам офіційно-політичного мовлення, що дозволяє вважати переклад загалом адекватним.

Важливу роль у перекладі евфемізмів відіграють лексичні трансформації, зокрема генералізація та конкретизація. Наприклад, «*As High Commissioner Türk said, this attack was an unimaginable horror; nine children killed, most while playing in a park, as a military weapon exploded into shrapnel above them*». – «Як сказав Верховний комісар Тюрк, ця атака була невимовним жахом: дев'ять дітей загинули, більшість з них гралися в парку, коли ракета розлетілася на осколки прямо над ними» [17]. В оригіналі це формулювання має певний евфемістичний характер, оскільки узагальнена конструкція *military weapon* уникає конкретизації типу зброї, що частково знижує прямоту висловлення. Це підвищує наочність і зрозумілість ситуації, водночас посилюючи її емоційний вплив.

У перекладі дисфемізмів калькування відіграє провідну роль, проте його межі чітко окреслені.

Там, де дисфемізм реалізований через прозору метафоричну номінацію або оцінну прикметниково-іменникову сполуку, калька дозволяє зберегти інтенсивність осуду. Зокрема, *mafia state / mafia empire – мафіозна держава / мафіозна імперія* відтворює метафору без нейтралізації, зберігаючи різко негативний іміджевий ефект [15].

Серія конструкцій з «*empire*» демонструє послідовність перекладу й прагнення підтримати риторичну паралельність: *an empire built on corruption – імперія, побудована на корупції; empire built on crushing dissent – імперія, побудована на придушенні інакодумства; an empire built on lies – імперія, побудована на брехні*. [15]. У таких випадках калькування є не лише мовним, а й композиційним засобом, оскільки забезпечує повторюваність синтаксичних моделей.

Водночас низка дисфемізмів виявляє обмеження калькування через ідіоматичність або культурно специфічну образність. Так, *runs roughshod over international law – грубо ігнорує міжнародне право* [15] є результатом експлікації: англійський фразеологізм має переносне значення *безцеремонно нехтувати*.

Відсутність транскодування є закономірною, оскільки більшість аналізованих одиниць не є власними назвами чи культурно-специфічними реаліями, для яких транскрипція або транслітерація була б функціонально виправданою.

Таким чином, аналіз перекладених політичних промов засвідчує домінування двох ключових підходів: калькування як основний спосіб відтворення мовних одиниць та описовий переклад (експлікацію) як засіб подолання ідіоматичності, уточнення значення й забезпечення природності синтаксичних конструкцій української мови. Водночас для евфемізмів більш характерним є використання калькування, що сприяє збереженню нейтральності та термінологічної узгодженості. Натомість у перекладі дисфемізмів помітно зростає роль експлікації, адже саме вони часто мають образний або фразеологізований характер і потребують змістового розгортання у мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балаж В.О. Прагмалінгвістичний аспект дослідження евфемізмів і дисфемізмів (на матеріалі українських новинних телеграм-каналів). *Нова філологія*. 2023. № . С. 35-42. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-5>
2. Великорода В.Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2017. № 4. С. 212-217. URL: <https://enpuirb.edu.ua/server/api/core/bitstreams/08b74cdf-9c51-4b31-83c9-2ee532790321/content>
3. Мовчан Д.В., Аніщенко І.О. Маніпулятивний потенціал евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. № 4 (215). С. 222-227. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-215-26>

4. Назаренко М. М. Структурно-семантичні особливості евфемізмів та способи їх перекладу з мови оригіналу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 2 (70). С. 164-166.
5. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську = Practical course of translation from English into Ukrainian : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
6. Погоріла А. І., Костецька Г. В. Лінгвістичний аспект дослідження евфемізмів. *Scientific trends and trends in the context of globalization : the Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (Umea, Sweden, December 21-22, 2021)*. Umea, 2021. P. 251-257.
7. Полтавець Ю. Основні підходи до вивчення евфемізмів і дисфемізмів. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2012. Вип. 24. С. 225-236.
8. Полюжин М., Юричко І. (2023). Вживання евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Молодий вчений*. 2023. № 10 (122). С. 67-73. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-14>
9. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
10. Темченко Д. С., Лимар М. Ю. Евфемізми та дисфемізми у кінотексті: теорія, прагматика, переклад. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2025. Т. 2, № 214. С. 232-240.
11. Швечкова Ю. Особливості перекладу політичних евфемізмів з урахуванням гендерної належності (на матеріалі промов Девіда Кемерона і Терези Мей). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30, т. 3. С. 175—181.
12. Шугаєв А. В., Столярчук К. Р. Особливості перекладу евфемізмів в англомовному політичному дискурсі. *Littera Scripta Manet*. 2022. С. 138-141.
13. Яворська Ю. Прагматичні аспекти англійських евфемізмів та дисфемізмів політичного дискурсу соціальних медіа. *Молодий вчений*. 2022. № 4.1 (104.1). С. 76-79.
14. Leleka T.O. The translation of political discourse: stylistic aspect. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. № 4(215). С. 42-51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-215-5>
15. Putin's invasion of Ukraine is in his interest alone – to expand his mafia state into a mafia empire: UK statement at the UN Security Council. Statement by Foreign Secretary David Lammy at the UN Security Council meeting on the maintenance of peace and security in Ukraine. 24 September 2024. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/putins-invasion-of-ukraine-is-in-his-interest-alone-to-expand-his-mafia-state-into-a-mafia-empire-uk-statement-at-the-un-security-council>
16. Russia's attack on Ukraine children's hospital was a depraved act of violence: UK statement at the UN Security Council. Statement by UK Permanent Representative to the UN Ambassador Barbara Woodward. 10 July 2024. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/russias-attack-on-ukraine-childrens-hospital-was-a-depraved-act-of-violence-uk-statement-at-the-un-security-council>
17. The Kremlin's actions reflect no desire for peace that I can detect: UK statement at the UN Security Council. Statement by Ambassador Barbara Woodward, UK Permanent Representative to the UN, at the UN Security Council meeting on Ukraine. 8 April 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-kremlins-actions-reflect-no-desire-for-peace-that-i-can-detect-uk-statement-at-the-un-security-council>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026